

Sammanfattning av avhandling

Av Oliver Hedestig

Den egna bilden av hur en man skall vara kan hos prostatacancerpatienter bli ett hinder för att de ska visa sitt behov av stöd och information. Det är en av slutsatserna i den avhandling som Oliver Hedestig försvarar vid Umeå universitet 10 november.

Avhandlingens syfte är att belysa mäns erfarenheter av att leva med lokaliserad (lokal), ej spridd prostatacancer. Den omfattar fyra delstudier som gjorts mellan 1997 och 2005. Datasamling har gjorts genom bandede berättande intervjuer i männens hem. De män (27 stycken, 60-69 år) som deltagit i delstudierna hade vid diagnostillfället ett PSA-värde ≤ 10 ng/ml, så kallad lågrisk prostatacancer. Sju av männen valde efter diagnos att "vänta och se" hur sjukdomen utvecklades. Tjugo män valde behandling som syftar till att bota. Tio valde extern strålbehandling, tio valde att operera bort hela prostata. Intervjuteexterna har analyserats med hjälp av en fenomenologisk-hermeneutisk metod inspirerad av Paul Ricoeurs filosofi och kvalitativ innehållsanalys.

Att leva med lokaliserad prostatacancer innebär att leva med en sjukdom som upplevs som livshotande, oförutsägbar och utan tidiga symtom. Detta skapar en känsla av osäkerhet, oro, ångest, förtvivlan och en rädsla för att dö i sjukdomen. Sjukdomsupplevelsen och behandlingen delar man framförallt med hustrun och övriga närstående, men även med män i samma situation. Man undviker att berätta om sin situation och beskriver att man bär de innersta tankarna om sjukdomen, prognosen och framtiden inom sig. Valet att sparsamt dela sina tankar och känslor motiverar männen bland annat med hänsyn till närstående samt att med diagnosen följer en upplevelse av stigmatisering.

Extern strålbehandling och radikaloperation ger negativa sidoeffekter som försämrade erektionsförmåga, urininkontinens och läckage från tarmen. Dessa biverkningar leder till social isolering då till exempel urinläckage kan göra att man upplever att man luktar illa, samt att man behöver byta blöja. Män med erektionsproblem beskriver sig som stympade och att de har ett sexualliv som är förändrat eller förlorat. Självkänslan och identiteten som man förändras, och man längtar efter det liv som fanns före diagnos då man hade kontroll över kroppens funktioner. Några män beskriver en känsla av att vara bildligt och bokstavligt blottade, i samband med undersökningar och behandlingar eller vid samtal om erektionsproblemen med kvinnliga läkare och sjuksköterskor. Denna upplevelse beskrivs inte på samma sätt vid kontakt med manlig personal.

I den nya livssituationen efter behandling finns en strävan efter att uppleva kontroll över sjukdomen och behandlingens effekter i det dagliga livet. En känsla av kontroll över sjukdomen uppnås genom regelbundna PSA-test. De regelbundna PSA-testen kan tolkas som en säkerhetslina i en otrygg livssituation mot bakgrund av att man vid sjukdomens diagnostiserande var symptomfri och enbart hade en PSA-höjning. PSA-värdet är viktigt i denna kontroll och inför varje PSA-test finns en spänd väntan. PSA-värdet beskrivs som ett säkert uttryck för sjukdomstillståndet. Männen litar inte på att den egna upplevelsen av att känna sig frisk betyder att sjukdomen är under kontroll. Låga och stabila PSA-värden under lång tid ger en känsla av trygghet, säkerhet och kontroll av situationen. Om PSA-värdena stiger beskrivs en känsla av att trots allt vara i tid för ytterligare behandling. Samtal med andra män med prostatacancer beskrivs också som ett sätt att ha kontroll över sin situation.

Männens strävan efter att förlika sig med den nya livssituationen kan beskrivas som en process där olika strategier finns för att glömma cancerperspektivet och uppleva trygghet och säkerhet. Att förlika sig med en ny livssituation kan ses som en nyorientering efter

det trauma som cancerdiagnosen skapat.

Resultaten visar att män i studien är återhållsamma med att förmedla sina behov till andra och kan tolkas ha större behov av stöd och information än vad de ger signaler om. Den egna bilden av hur en man skall vara kan vara ett hinder för att visa dessa behov.

Avhandlingen heter: Att leva med lokaliserad prostatacancer "oss män emellan".
Instituten för strålningsvetenskaper, Onkologi och institutionen för omvårdnad, Umeå
Univeristet, Umeå 2006